

riuose gyliuose, kartu randant tiek vėlyvas buitinės keramikos šukes, datuojamas XVII–XIX a., tiek mezolito pabaigos ir neolito pradžios titnaginius dirbinius, pavienius keramikos fragmentus, tiek ir I tūkst. pr. Kr. II pusė–I tūkst. pradžia datuojamas brūkšniuotosios keramikos šukes.

Atliktų tyrimų rezultatai leidžia daryti išvadą, kad Zervynų senovės gyvenvietė turėtų būti lokalizuojama Ūlos gatvės V pusėje, vietoje, kur šiuo metu užbrėžta saugoma teritorija. Gyvenvietės chronologija gana plati, t. y. pagal buitinės keramikos šukes, titnago dirbinius, galima išskirti tris skirtingus chronologinius laikotarpius: mezolito pabaiga ir neolito pradžia (pagal titnago radinius, pavienius keramikos radinius), I tūkst. pr. Kr. II pusė–I tūkst. I pradžia (pagal brūkšniuotosios keramikos radinius) ir XVII–XIX a. (pagal buitinės keramikos fragmentus, kurių molio masė liesinta vidutinio stambumo frakcijos mineralinėmis priemaišomis).

Zervynos Prehistoric Settlement

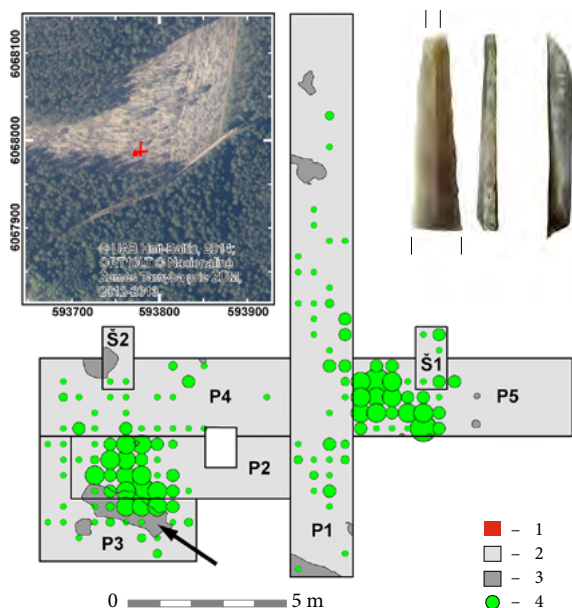
In 2022, a field survey was conducted in the modern-day village and prehistoric settlement of Zervynos (southern Lithuania, Varėna district), on Ūla Street. The survey comprised 22 test pits (22 m² in total) and 2 trenches (20 m² in total). Trench 1 contained a layer of turf with grey soil at a depth of 20–40 cm, which yielded assorted flint artefacts and household pottery sherds from the 17th–19th centuries. A yellow sand deposit with few artefacts was recorded at a depth of 40–65 cm; finds included hand-thrown brushed pottery sherds (500 BC–500 AD, Fig. 1), flint blades, flakes and single artefacts dating from the late Mesolithic to the early Neolithic (Fig. 2).

Lukas Gaižauskas

Gailiūnų 2 mezolito radimvietė

2022 m. mokslinio pažinimo tikslais vykdyti detalieji tyrimai Gailiūnų 2 akmens amžiaus radimvietėje, esančioje miške apie 600 m į ŠR nuo Gailiūnų kaimo (Vilniaus r., Mickūnų sen.). Radimvietė aptikta 2019 m. ieškant naujų akmens amžiaus objektų Veržuvos ir Puškarnios upelių aukštupiuose ir jų apylinkėse, vėliau pakartotinai žvalgyta 2021 m. (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 20–27; *ATL 2021 metais*, 2022, p. 26–30). Radimvietės atradimą paskatino jos vietoje iškirstas ir suartas miškas, dėl to buvo galima vizualiai žvalgyti paviršių. Kadangi radimvietės teritorija yra santykinai toli nuo upių ar ežerų, ji nebūtų laikyta perspektyvia žvalgyti kasiniais ar šurfais. Dėl savo geografinės situacijos, atstumo iki vandens telkinių radimvietė pasirodė neįprasta, bet 2022 m. pastebėtas 180 m į PR nuo radimvietės iš aukštumos šlaitų trykštantis nemažas šaltinis galbūt paaiškintų jos situaciją. 2019 ir 2021 m. radvietėje aptikta tik titnago skaldos, dirbinių ir akmens radinių, pasklidusių gana nedideliame plote, todėl iškelta prielaida, kad tai yra palyginti trumpu laikotarpiu egzistavusios mezolito stovyklos liekanos. Nusprendus šią prielaidą patikrinti ir siekiant ištirti galbūt vienalaikės mezolito stovyklos vidinę struktūrą ir buvo surengti detalieji tyrimai 2022 m.

Tyrimai pradėti ištiriant du 2x1 m dydžio šurfus V ir R paviršiaus radinių surašymo dalyse, o iškart po jų pradėta tirti 18 m ilgio ir 2 m pločio perkasa 1 (1 pav.). Ji pamatuota taip, kad eitų daugmaž paviršiaus radinių surašymo viduriu iš Š į P. Vėliau ištirtos nuo perkastos 1 į V atsišakančios 8 m ilgio perkastos 2–4 ir į R atsišakojusi 7 m ilgio perkasa 5. Iš viso ištirtas 100 m² plotas. Iškastos buvo orientuojamos pagal

1 pav. Gailiūnų 2 radimvietės situacija ortofotografi-
niame žemėlapyje ir 2022 m. ištirtų iškasų planas:
1, 2 – 2022 m. ištirtos perkastos ir šurfai; 3 – gamtinės
kilmės struktūros; 4 – titnago radinių kiekis 50x50 cm
dydžio kvadratuose (mažiausias skritulys žymi 1
radinį, didžiausias – 16–24 radinius), rodykle
pažymėta struktūra 7 (spėjama išvarta).
L. Gaižausko brėž.

Fig. 1. Orthophotographic map of Gailiūnai 2 and the
trenches excavated in 2022: 1, 2 – trenches and test pits
excavated in 2022; 3 – features of natural origin;
4 – quantity of flint artefacts in a 50 x 50 cm grid
(the smallest circle indicates a single find, the largest
16–24 finds), where the arrow indicates feature 7
(possible tree throw).

pasaulio šalis, tiriamas plotas padalytas į
50x50 cm dydžio kvadratus, tirtus 10–15 cm
storio mechaniniais lygiais. Visas gruntas buvo
siojamas per 5 mm pločio akies sieta.

Visose tirtose iškasose aptikti vienodi natū-
ralūs sluoksniai. Po paviršinėmis samanomis
ir augalija buvo iki 10–15 cm storio smulkaus
ir vidutinio tamsiai pilkai rudo ir šviesiai pilkai

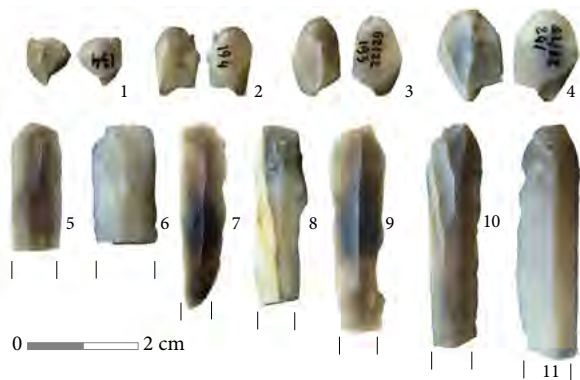
2 pav. Gailiūnų 2 radimvietėje aptikti titnaginiai
mikrolitai. L. Gaižausko nuotr.

Fig. 2. Flint microliths found in Gailiūnai 2.

rudo smėlio sluoksniu, kraige tamsesnis, labiau
humusingas, padė žvyringas. Po juo 10–20 cm
gylyje nuo žemės paviršiaus slūgsojo smulkus
ir vidutinis šviesiai gelsvai rudas, kraige žvy-
ringas smėlis. Žvyringo smėlio horizontas buvo
apie 10 cm storio, žemiau jo šviesiai gelsvai
rudame smėlyje gargždo ar riedulių nebuvo.
Vietomis paviršius buvo suardytas arimo vagų.
Jose tamsiai pilkai rudo ir šviesiai pilkai rudo
smėlio sluoksnis iš dalies sunaikintas. Iki 15 cm
storio archeologinis sluoksnis su titnago skalda
ir dirbiniais, akmens radiniais ir perdegusiais
gyvūnų kaulais buvo susiformavęs tamsiai pil-
kai rudame ir šviesiai pilkai rudame smėlyje,
vos 10–20 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, virš
žvyringo smėlio horizonto. Radiniai tyrinėtame
plote buvo pasiskirstę nevienodai. 2 didesnės
erdvėje apibrėžtos radinių sancaupos – V ir
R – aptiktos perkastų 2–4 V dalyje ir perkastos
5 V dalyje (1 pav.). Įžemio paviršiuje atidengta
ir ištirta 13 struktūrų. Spėjant iš jų plano ir
pjūvio formos visos ištirtos struktūros yra gam-
tinės kilmės, nesusijusios su praeities žmogaus
veikla. Archeologinių radinių buvo tik struk-
tūroje 7 (spėjamoje išvartoje), kuri aptikta per-
kasose 2 ir 3 (1 pav.).

Tyrimų metu iš viso aptikti 463 radiniai, sveriantys 1207,33 g. Labai nedaug rasta perdegusių gyvūnų kaulų fragmentų – 10, kartu svėrusių 3,27 g. Aptikti 7 akmens radiniai (972,04 g) – daugiausia nuoskalos nuo vieno apskaldyto nenustatytos rūšies riedulio. Didžiausią radinių grupę sudarė titnago radiniai, jų surinkta 446 (232,02 g). Radimvietės titnago radinių kolekcija su mikrolitais, mikrorėžtukais, santykinai gausiomis skeltėmis tipologiniu požiūriu yra būdinga vidurinio ir vėlyvojo mezolito laikotarpiui, apie 7500–5000 m. pr. Kr. Rasti 2 sveiki stačiakampiai mikrolitai užbukintomis viena ilgąja ir viena trumpąja kraštinėmis (2 pav.: 3–4). Dar 2 mikrolitų aptikti fragmentai, jie greičiausiai buvę trikampiai (2 pav.: 1–2). Visi mikrolitai, kaip ir beveik visi mikrorėžtukai (3 pav.: viršutinė eilė), kurių rasta 11, aptikti titnago radinių sandrausose ribose V tyrineto ploto dalyje (1 pav.). Santykinai didelę radinių dalį sudarė skeltės. Sveikų skelčių, jų fragmentų ir dirbinių, kuriems pagaminti naudoti skelčių ruošiniai, surinkta 153 (3 pav.: apatinė eilė). Maždaug pusė skelčių taisyklingos ar beveik taisyklingos. Pasitaikė skelčių, laužytų per išretuotas įgaubas. Jei tyrineto ploto V dalyje aptikta sandrausai būdingi skelčių, mikrorėžtukų ir mikrolitų radiniai, tai R sandrausose aptiktos beveik vien įvairios nuoskalos, jos aplinkoje telkėsi 7 gremžtukų grupė. Tai galbūt liudija funkcinis ar formavimosi skirtumas tarp dviejų radinių sandrausų. Radimvietėje beveik neaptikta pirminiam titnago riedulio apdirbimui ir skaldytinių paruošimui būdingos skaldos atliekų, vyrauja smulkūs skaldos fragmentai, nerasta pačių skaldytinių.

Siekiant sužinoti absoliučią Gailiūnų 2 radimvietės chronologiją 3 bandiniai buvo datuoti AMS ^{14}C metodu. Mezolito stovyklos chronologiją nustatyti buvo galima tik datuojant su jos apgyvendinimu siejamus perdegusius gyvūnų kaulus, pagal masę tokių datavimui tin-

3 pav. Gailiūnų 2 radimvietėje aptikti titnago radiniai – mikrorėžtukai (1–4) ir skeltės (5–11).

L. Gaižausko nuotr.

Fig. 3. Flint artefacts found in Gailiūnai 2: 1–4 – microburins; 5–11 – blades.

kamų fragmentų buvo tik 1. Iš perkasoje 2 titnago radinių sandrausose aptikto perdegusio gyvūno kaulo gauta data 6639–6441 m. pr. Kr. (7690 ± 50 BP) (POZ–160284). Kiti 2 datuoti bandiniai buvo medžio anglis, parinktos iš struktūros 7 – vienintelės struktūros, kurioje aptikta radinių. Šie bandiniai pateikė 1 tūkst. pr. Kr. pradžios datas – 914–810 m. pr. Kr. (2719 ± 28 BP) (FTMC–UO39–1) ir 1003–835 m. pr. Kr. (2776 ± 28 BP) (FTMC–SU60–1). Akivaizdu, kad datos iš struktūros 7 nėra susijusios su mezolitinė stovykla; struktūra susiformavo maždaug 4500 m. vėliau, nei šioje vietoje formavosi archeologinis sluoksnis. Struktūra 7 greičiausiai yra natūralios kilmės ir atsirado kaip išvartos pasekmė, medžio kelmui sudegus miško gaisro metu ir išvartos duobei užsipildžius aplinkiniu gruntu, su kuriuo kartu į duobę pateko ir mezolito laikotarpio titnago radinių.

2022 m. tyrimų Gailiūnų 2 radimvietėje rezultatai leidžia teigti, kad atrastos stovyklos liekanos susiformavo vieno apgyvendinimo epizodo metu ar per kelis epizodus, išsidėsčiusius sąlyginai trumpame laikotarpyje apie 6600–6500 m. pr. Kr. Tyrimų metu surinkta informa-

cija suteiks vertingos informacijos mezolito stovyklaviečių struktūros ir funkcijos klausimais. Radimvietės stratigrafija, ryškios radinių sankaupų ribos leidžia teigti, kad vėlesniais laikais radimvietės teritorijoje nevykdyta jokia ūkinė veikla, galinti pažeisti po žeme esančius sluoksnius, ji nebuvo ariama. Taigi labai tikėtina, kad didžiosios daugumos aptiktų archeologinių radinių padėtis erdvėje atspindi realias jų išmetimo ar pametimo vietas mezolite. Dėl šių priežasčių ir palyginti nedidelio stovyklos dydžio ateiityje numatoma detalius tyrimus Gailiūnų 2 radimvietėje pratęsti. Galiausiai padėka skiriama LAD ir VILNIUS RADIOCARBON laboratorijai, dėl kurių iniciatyvos „Moderniausios technologijos Lietuvos archeologijai“ buvo atliktas 2 medžio anglies bandinių datavimas.

2022 m. atlikti ir nesisteminę vizualiniai paviršiaus žvalgymai kai kuriose 2018 ir 2019 m. aptiktose radimvietėse Veržuvos aukštupio aplinkoje – Šeškučių 8, 18, 32 radimvietėse. Šeškučių 8 radimvietėje žvalgytas miško keliukas, Šeškučių 18 ir 32 radimvietėse žvalgytos miškininkų suartos kirtavietės. Šeškučių 8 radimvietėje aptiktas titnaginis gremžtukas. Šeškučių 18 radimvietėje 2 sankaupose ant atskirų kalvelių surinkti 89 titnago ir akmens radiniai ir į daug fragmentų subyrėjusi lipdytinės keramikos šukė. Šeškučių 32 radimvietėje 2 sankaupose aptikti 8 titnago ir akmens radiniai. Taip pat ne žvalgymų metu atsitiktinai rasta titnago skeltė už žvalgyto regiono ribų, Smėlynės vietovėje, ŠR Vilniaus miesto dalyje. Radinys slūgsojo Upelės upelio (kairys Neries intakas) vagoje, radinio LKS–94 koordinatės: 6069893, 587372.

Mesolithic Findspot of Gailiūnai 2

In 2022, for the purposes of scientific research, 100 m² were excavated in the Stone Age site of Gailiūnai 2 (eastern Lithuania, Vil-

nius district). The upper portion of topsoil revealed an archaeological layer up to 15 cm thick and containing flint rubble and artefacts, stone artefacts and burnt animal bones, as well as clearly defined archaeological artefact clusters. The archaeological layer was formed at a depth of only 10–20 cm from the surface in fine- and medium-grain, dark- and light-grey-brown sand, above a gravelly sand horizon. The excavations also revealed 13 features of natural origin, unrelated to past human activity. The archaeological layer yielded 463 finds: 446 flint fragments and artefacts, 7 finds (flakes) of other types of stone, and 10 fragments of burnt animal bones. One of the clusters contained a number of microburins, 4 geometric microliths, and blades with signs of wear. Typological dating of the finds places the archaeological layer in the middle-late Mesolithic. AMS C¹⁴ dating placed this Mesolithic camp site in the range of c. 6640–6440 cal BC, which suggests that the site was in use for a short time. The archaeological layer has survived almost entirely undisturbed to the present day, and traces of the internal structure of the camp were perfectly preserved.

Tomas Ivanauskas

Šventosios 26 radimvietė

Sklypai Monciškės gyvenvietėje, Latgalos g. 14 ir 16 (Palangos miestas), patenka į Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės (UK 1813) teritoriją, kuri siejama su 1966 m. lokalizuota 26 radimvieta. Sklype Latgalos g. 14 bus užstatomas 582 m² plotas, Latgalos g. 16 – 576 m² plotas, iš viso 1158 m² plotas.

Archeologiniai tyrimai buvo pradėti 2022 m. rugsėjo 13 d. ir pabaigti lapkričio 30 d. Tirti pradėta nuo sklypo Latgalos g. 14, jame